

УДК 338.439.5:637(477.43)

Гурська І.С.
кандидат економічних наук, доцент
Відокремленого підрозділу
Національного університету біоресурсів і природокористування України
«Бережанський агротехнічний інститут»

ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

FORMATION AND OPERATION OF ANIMAL PRODUCTS MARKET IN TERNOPIIL OBLAST

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано тенденції формування регіонального ринку продукції тваринництва і виявлено основні проблеми його функціонування. Наведено динаміку виробництва та реалізації основних видів тваринницької продукції. Визначено найбільш прийнятні напрями розвитку та ефективного функціонування ринку продукції тваринництва.

Ключові слова: регіональний ринок, попит, пропозиція, реалізація, якість, ціна реалізації, конкурентоспроможність.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы тенденции формирования регионального рынка продукции животноводства и обнаружены основные проблемы его функционирования. Приведена динамика производства и реализации основных видов животноводческой продукции. Определены наиболее приемлемые направления развития и эффективного функционирования рынка продукции животноводства.

Ключевые слова: региональный рынок, спрос, предложение, реализация, качество, цена реализации, конкурентоспособность.

ANNOTATION

The article analysed tendencies of forming regional market of animal products and found out the basic problems of its functioning. The dynamics of production and realization of basic types of animal products are provided. The most acceptable directions in relation to development and effective functioning of animal products market are determined.

Keywords: regional market, demand, suggestion, realization, quality, cost of realization, competitiveness.

Постановка проблеми. Ринок продукції тваринництва є одним із основних компонентів продовольчого ринку держави, розвиток якого має велике значення для зростання національної економіки. Розвиток ринку продукції тваринництва відбувається під впливом дії складових ринкового механізму: попиту, пропозиції, ціни та формування ринкової кон'юнктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова проблематика формування та функціонування ринку продукції тваринництва постійно перебуває в полі зору вітчизняних науковців. Цій проблематиці присвятили свої праці науковці П.С. Березівський, Т.Г. Дудар, М.М. Ільчук, М.В. Калінчик, М.К. Пархомець, Г.М. Христенко, О.М. Шпичак та ін. Проте комплексний підхід до вирішення проблеми ефективного функціонування ринку продукції тваринництва на сучасних етапах реформувань, загальнодержавна значимість проблеми недо-

статні, і залишається низка питань, відкритих для дослідження.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження ситуації на регіональному ринку продукції тваринництва, виявлення причин скорочення виробництва м'ясо-молочної продукції та обґрунтування напрямів щодо її збільшення.

Виклад основного матеріалу. У системі заходів щодо стабілізації розвитку тваринництва основне завдання – нарощування поголів'я та підвищення його продуктивності. Це дасть змогу поповнити ринок і забезпечити населення молоком і м'ясом за науково обґрунтованими нормами (відповідно 380 і 83 кг на душу населення на рік). Загальною вимогою до господарств усіх форм власності на теперішньому етапі є збільшення продажу м'яса і молока за рахунок зростання товарності. Для цього необхідно збільшити питому частку постачання цих продуктів на ринок через заготівельні організації, переробні підприємства, організації споживчої кооперації.

Ринкова виробнича структура класифікується відповідно до видів і різноманіття ринків за масштабами територій реалізації – світова, національна, регіональна (місцева) [6].

Ринок продукції тваринництва має багатоврівневу структуру. Його можна поділити на дві складові. Ознакою, за якою має відбуватися розподіл, повинна бути належність продавців до другої (сільськогосподарські виробники) або до третьої (переробні підприємства, перекупники, торгівля) сфер АПК:

– первинний ринок продукції тваринництва, де продавцями виступають безпосередньо сільськогосподарські підприємства та господарства населення;

– вторинний ринок продукції тваринництва, де продавцями є переробні підприємства, а також посередники різних ринків (рис. 1).

Низька прибутковість галузі тваринництва характеризується зменшенням обсягів виробництва м'яса та молока сільськогосподарськими підприємствами, недостатнім використанням виробничих потужностей переробних підприємств, низькою платоспроможністю населення, скороченням рівня споживання м'ясо-молочних

продуктів. У зв'язку з цим актуальними проблемами щодо дослідження ринку тваринницької продукції слід назвати виявлення особливостей і недоліків його формування, аналіз стану та прогнозу попиту і пропозиції, конкуренції, цін, рівня споживання й ефективності функціонування молоко- та м'ясопродуктового підкомплексів.

Тваринництво є найскладнішою в організаційно-економічному і технологічному відношенні галуззю, тому в нових умовах господарювання його розвиток характеризується нестабільністю. Галузь тваринництва Тернопільської області знаходиться в глибокій кризі, за останні 10-15 років майже знищено основне поголів'я, ліквідовано спеціалізовані підприємства з відгодівлі великої рогатої худоби.

Занепад тваринництва в регіоні є наслідком не відпрацьованості відповідного економічного механізму та державного регулювання економікою (табл. 1). Основне поголів'я тварин зосереджено в господарствах населення, у складних економічних умовах вони утримували у 2013 р. 155,7 тис. гол. великої рогатої худоби, із них 97,1 тис. гол. корів, 255,4 тис. гол. свиней та 3632,8 тис. гол. птиці.

За період 2009–2013 рр. в сільськогосподарських підприємствах спостерігається чітка тенденція до зростання поголів'я великої рогатої худоби на 3,6 тис. гол.; у тому числі корів на 1,4 тис. гол., свиней на 63,5 тис. гол., поголів'я птиці на 805,1 тис. гол.

Виробництво тваринницької продукції в регіоні забезпечує дрібнотоварний сектор, а

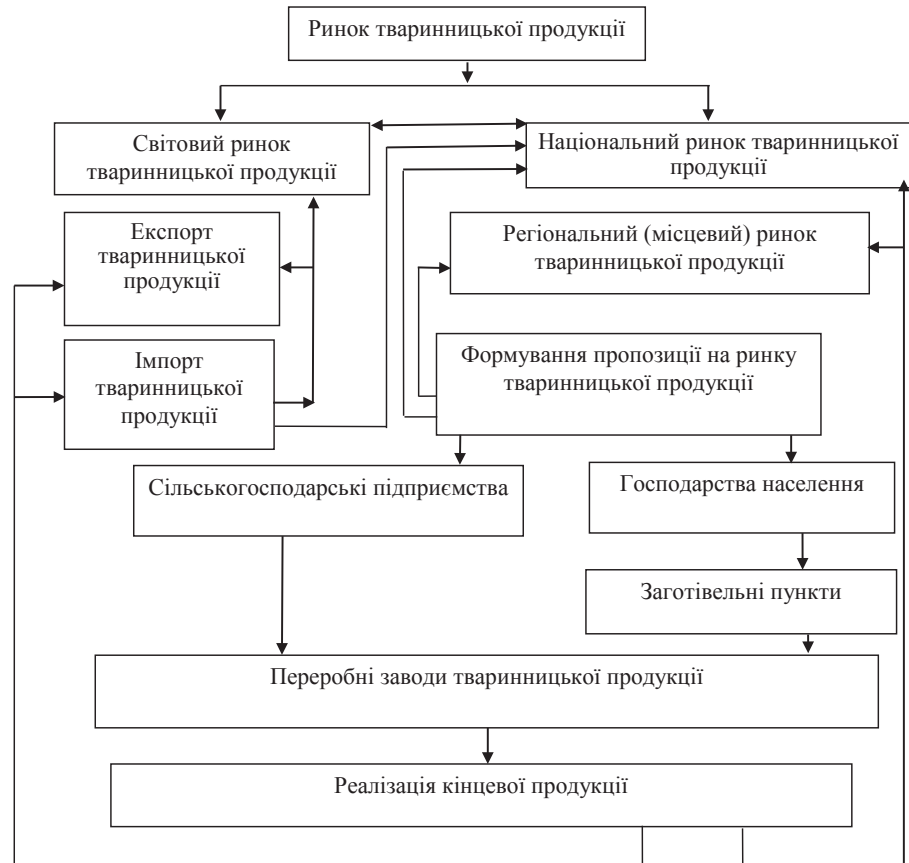

Рис. 1. Організаційна структура ринку тваринницької продукції

Джерело: власна розробка

Таблиця 1

Динаміка поголів'я тварин в агроформуваннях Тернопільської області, тис. гол.

Види тварин	Роки					Відхилення (+/-) 2013 р. до 2009 р.
	2009	2010	2011	2012	2013	
Усі категорії господарств						
Велика рогата худоба	197,6	182,4	184,9	196,5	185,8	-11,8
у т.ч. корови	116,1	111,9	112,0	112,4	107	-9,1
Свині	351,7	369,7	344,5	372,1	406,9	55,2
Птиця	4335,6	4336,7	4347,6	4612,8	5066,5	730,9
Сільськогосподарські підприємства						
Велика рогата худоба	26,5	26,6	29,4	30,6	30,1	3,6
у т.ч. корови	8,5	9,0	9,4	9,4	9,9	1,4
Свині	88,0	109,3	93,2	116,8	151,5	63,5
Птиця	628,6	760,5	744,4	1042,7	1433,7	805,1
Господарства населення						
Велика рогата худоба	171,1	155,8	155,5	165,9	155,7	-15,4
у т.ч. корови	107,6	102,9	102,6	102,9	97,1	-10,5
Свині	263,7	260,4	251,3	255,3	255,4	-8,3
Птиця	3707,0	3576,2	3603,2	3570,1	3632,8	-74,2

Джерело: Статистичний щорічник Тернопільської області за 2013 рік

саме – господарства населення, які виробляють її в два рази більше, ніж сільськогосподарські підприємства. Як відомо, конкурентоздатність дрібнотоварного виробництва в масштабах ринку невисока.

Виробництво продукції тваринництва за період 2009–2013 рр. Тернопільській області зросло в усіх категоріях господарств. Так, виробництво м'яса (в забійній вазі) у 2013 р. становило 47,6 тис. т, що на 12,7 тис. т більше порівняно з 2009 р. Зростання виробництва м'яса відбулося в основному за рахунок аграрних підприємств, а в господарствах населення як і в попередні роки обсяги валового виробництва залишилися майже без змін.

Виробництво молока в господарствах усіх категорій становило у 2013 р. 485,9 тис. т, що на 67,2 тис. т. більше ніж в 2009 р., у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – 48,5 тис. т, в господарствах населення – 437,4 тис. т.

У 2013 р. спостерігається найвище за досліджуваний період виробництво яєць у господарствах усіх категорій – 427,7 млн шт., що більше показника 2009 р. на 75,7 млн шт.

Виробництво є головною ланкою суспільного розвитку і базується на споживчих потребах

людини, в результаті чого, вироблена продукція реалізується, тому важливе значення після виробництва продукції має реалізація і доцільним є розгляд обсягів реалізації виробленої продукції сільськогосподарськими підприємствами Тернопільської області.

В умовах ринкових відносин досить гострою є проблема реалізації виробленої продукції тваринництва. Жорстка конкуренція в ринковому середовищі спонукає сільськогосподарські підприємства до пошуку нових ринків збуту, щоб забезпечити прибуткову діяльність. З таблиці 3 видно, що реалізація м'яса великої рогатої худоби в забійній вазі у 2013 р. порівняно із 2009 р. зросла на 1,3 тис. т, свинини – на 10,6 тис. т, птиці – на 2,5 тис. т, молока – на 15,6 тис. т, яєць – на 75,9 млн шт.

На вітчизняному ринку продукції тваринництва особливе місце відводиться системі ціноутворення, оскільки ціни є базою для ціноутворення на продукцію, що виробляють аграрні підприємства. Водночас вони є одним із найважливіших об'єктів державної політики й управління національним господарством.

Середньорічні ціни на товари, які використовують у виробництві сільськогосподарської продукції, також мали тенденцію до зрос-

Таблиця 2

Виробництво продукції тваринництва за категоріями господарств у Тернопільській області

Показники	Роки					Відхилення (+/-) 2013 р. до 2009 р.
	2009	2010	2011	2012	2013	
Усі категорії господарств						
Валове виробництво:						
м'ясо всіх видів (у забійній вазі), тис. т	34,9	37,1	38,3	40,5	47,6	12,7
молоко, тис. т	418,7	416,7	418,1	459,6	485,9	67,2
яйця, млн шт.	352,0	369,8	378,7	414,3	427,7	75,7
Сільськогосподарські підприємства						
Валове виробництво:						
м'ясо всіх видів (у забійній вазі), тис. т	6,3	7,9	10,6	11,3	16,7	10,4
молоко, тис. т	33,0	34,5	37,7	44,2	48,5	15,5
яйця, млн шт.	103,3	118,4	132,8	167,1	179,3	76,0
Господарства населення						
Валове виробництво:						
м'ясо всіх видів (у забійній вазі), тис. т	28,6	29,2	27,7	29,2	30,9	2,3
молоко, тис. т	385,7	382,2	380,4	415,4	437,4	51,7
яйця, млн шт.	248,7	251,4	245,9	247,2	248,4	-0,3

Джерело: Статистичний щорічник Тернопільської області за 2013 рік

Таблиця 3

Обсяги реалізації основних видів продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами Тернопільської області

Продукція	Роки					Відхилення (+/-) 2013 р. до 2009 р.
	2009	2010	2011	2012	2013	
Худоба та птиця (забійна маса), тис. т	10,0	12,3	16,0	16,7	24,3	14,3
у т.ч. велика рогата худоба	3,3	3,6	3,4	3,3	4,6	1,3
свині	5,1	7,6	10,2	10,5	15,7	10,6
птиця	1,6	1,1	2,4	2,7	4,1	2,5
Молоко тис. т	29,3	30,5	35,6	40,1	44,9	15,6
Яйця, млн шт.	103,5	115,5	133,3	167,5	179,4	75,9

Джерело: Статистичний щорічник Тернопільської області за 2013 рік

Таблиця 4

**Динаміка середніх цін реалізації продукції тваринництва
сільськогосподарськими підприємствами Тернопільської області**

Вид продукції	Роки					Відхилення (+/-) 2013 р. до 2009 р.
	2009	2010	2011	2012	2013	
Худоба та птиця (в живій вазі), грн/ц	1110,1	1100,2	1251,2	1429,1	1351,9	241,8
Молоко, грн/ц	196,1	305,4	310,4	269,1	344,4	148,3
Яйця, грн/тис. шт.	393,4	424,4	448,5	531,3	598,0	204,6

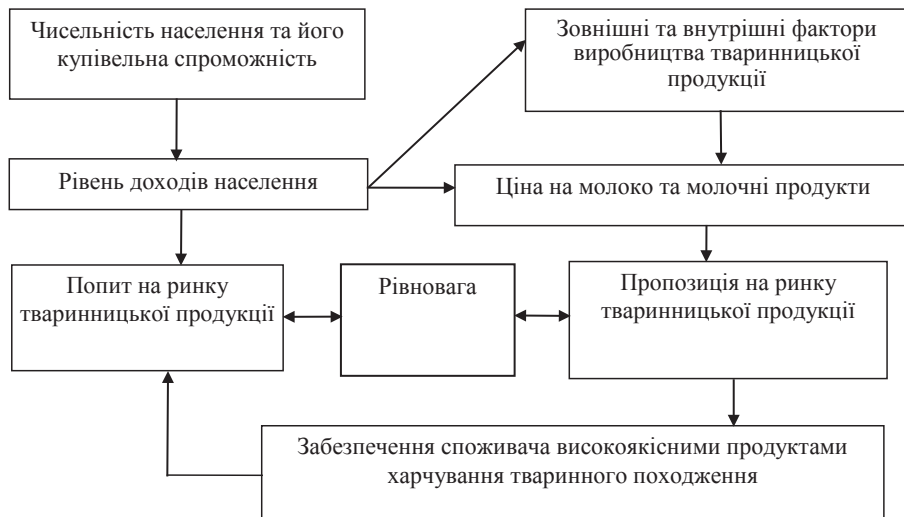
Джерело: Статистичний щорічник Тернопільської області за 2013 рік

тання. Диспаритет цін, що склався в агропромисловому комплексі, не дає можливості сільськогосподарським товаровиробникам вести розширене відтворення, тому процес подальшого реформування галузі тваринництва ускладнюється [1].

Аналіз даних таблиці 4 свідчить про зростання реалізаційних цін за досліджуваний період, а саме: худоби та птиці (у живій масі) на 241,8 грн/ц, молока на 148,3 грн/ц та яєць на 204,6 грн/тис. шт.

Проблема формування ринку продукції тваринництва охоплює комплекс питань як теоретичного, так і практичного характеру. У зв'язку з цим виникає необхідність впровадження у виробництво системи макро- та мікроекономічних заходів, зокрема: раціональної інтенсифікації виробництва на основі залучення вітчизняних та іноземних інвестицій; економічно обґрунтованого стимулювання виробників продукції тваринництва з метою нарощування виробництва; удосконалення фінансово-кредитної, податкової, бюджетної політики держави (рис. 2).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для позитивних змін на ринку продукції тваринництва необхідно збільшити пропозицію, врівноважити кон'юнктуру та стабілізувати економічну ситуацію на даному ринку. Це можливо за умов: удосконалення фінансово-кредитної та інвестиційної політики держави в питаннях прискореного нарощування поголів'я тварин; реструктуризації кормової бази для забезпечення поголів'я повноцінними високоякісними кормами; впровадження інноваційних технологій утримання худоби та птиці; видача державних трансів найбільшим виробникам м'яса; переведення галузі тваринництва на промислову основу з організацією самостійної

Рис. 2. Фактори формування ринку продукції тваринництва

Джерело: власна розробка

переробки виробленої продукції для реалізації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Місюк М.В. Теоретичні аспекти економічних відносин виробників продукції скотарства та підприємств по її переробці / М.В. Місюк // Економіка АПК. – 2012. – № 10. – С. 26-33.
2. Селянам спрямували 15,3 млн. грн дотацій на утримання та збереження молодняку ВРХ / Урядовий портал. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246203412&cat_id=244276429.
3. Сільське господарство Тернопільської області 2013: [стат. зб.]. – Тернопіль: Головне управління статистики у Тернопільській області, 2014. – 216 с.
4. Стан тваринництва за 2013 рік: [стат. зб.]. – Тернопіль: Головне управління статистики у Тернопільській області, 2014. – 54 с.
5. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року [Текст] / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: ННЦ ІАЕ. – 2012. – 218 с.
6. Формування попиту та пропозиції на ринках основних видів тваринницької продукції / Ільчук М.М., Коновал І.А., Кирилюк О.Ф., Гурська І.С. – К.: ЗАТ «Нілава», 2012. – 363 с.